

Gelukkig sterven we wel, maar

Er kan steeds meer op medisch gebied, maar al te vaak is dat echter uitsluitend het terrein van de arts. Ten onrechte, vindt geestelijk verzorger Tim van Iersel. Als het gaat om 'kwaliteit van leven' en bij andere vraagstukken kan de geestelijk verzorger een waardevolle inbreng hebben. Helaas wordt de term 'kwaliteit van leven' nauwelijks nader ingevuld.

tekst Tim van Iersel, beeld Hielco Kuipers

Zou u duizend jaar oud willen worden? Volgens sommige wetenschappers is deze leeftijd dichterbij dan u denkt. Er zijn technologische revoluties gaande die de zorg en geneeskunde volledig zullen wijzigen, aldus Doeke Post in *De dood te slim af*. In dit boek schetst de emeritus hoogleraar huisartsgeneeskunde de toekomstige medische mogelijkheden. Het is belangrijk je daarvan op de hoogte te stellen, vindt hij, omdat het belangrijke ethische vragen oproept.

In de toekomst staat ons nog veel te wachten door elektronica als vervanging van delen in het menselijk lichaam, 3D-geprinte weefsels en biotechnologie, denkt Post. Nageslacht kan worden verbeterd, zelfs al in het embryonale stadium. Wetenschappers voorspellen een levensverwachting van zeker 150 jaar aan het einde van de 21e eeuw. Cynisme over deze ontwikkelingen pareert Post terecht: wie had in 1900 immers gedacht dat de westerse mens een eeuw later een twee keer zo lange levensverwachting zou hebben als toen?

De razendsnelle ontwikkelingen stellen ons voor ethische vragen die maar weinig worden gesteld, terwijl het belangrijke vragen zijn: willen we alles wat straks kan? Wilt u 1000 jaar worden? Even belangrijk is de vraag: mogen we dat, bijvoorbeeld rommelen met genen?

Geestelijk verzorgers moeten zich in dat publieke debat mengen. Het zijn immers ethische vragen en vragen naar zin: waar leven we voor? Waarom willen we de dood zo lang mogelijk uitstellen?

Volmaakte mens

Warempel sijpelt er in de zomer van 2015 inderdaad nieuws over door in de media, via het VPRO-televisieprogramma 'De volmaakte mens', gepresenteerd door Bas Heijne. In verschillende afleveringen kwamen recente medische ontwikkelingen aan bod, met daarbij ethische discussies. De laatste aflevering is een soort publiek debat, onder leiding van filosoof Michael Sandel. Daar werd ook de vraag gesteld: zou je 1000 jaar willen worden?

Het leverde boeiende gesprekken op, waarbij meerdere deelnemers sterven zo gek nog niet vonden: een beperkte levensduur maakt de dagen waardevol, het eindige geeft het leven zin.

Gelukkig sterven we dus. Dat doen we echter niet van harte. Dat blijkt wel uit het boek *De dokter en de dood*. Niet alleen patiënten, maar ook artsen hebben een moeizame verstandhouding met de dood. De schrijvers willen de relatie van de dokter met de dood bespreekbaar maken en handvatten geven. Tegenwoordig is het immers bijna altijd de dokter die de dood aankondigt.

Communiceren over de dood blijkt een heikel thema. Artsen vinden slechtnieuwsgesprekken lastig, zeker als patiënten blijven hopen tegen beter weten in. Hoop is een belangrijk thema in de palliatieve fase.

Hoop is er echter niet alleen op genezing maar ook op goede medische begeleiding, een vredige dood,

De gemiddelde leeftijd is in honderd jaar meer dan verdubbeld.

weinig pijn, het meemaken van belangrijke gebeurtenissen met familie, en waardigheid. Die hoop kan gedurende de tijd ook verschuiven. Hier liggen mogelijkheden voor de geestelijk verzorgers, bijvoorbeeld om gesprekken met de patiënt hierover te voeren, of de arts op dit gebied te trainen en ondersteunen. Toch blijven zij in dit boek vaak buiten beeld.

Dat geldt ook voor ethische dilemma's wanneer bijvoorbeeld mensen zo lang mogelijk willen doorgaan met een behandeling, desnoods in het buitenland. Geestelijk verzorgers kunnen morele counseling bieden.

Slechts twee hoofdstukken van *De dokter en de*

**Een beperkte levensduur
maakt de dagen
waardevol**

dood snijden een diepere laag aan, over vocht, voeding en morfine in de laatste levensfase. Hierin wordt ook de culturele en symbolische waarde van de medische ingreep uitgediept. Vocht en voeding hebben name-

lijk niet alleen een medische betekenis, maar zijn traditioneel ook expressie van liefde en zorg. Patiënten en naasten hechten aan die betekenis. De medische beslissing de toediening van vocht en voeding te staken, kan voor naasten ook aanvoelen als het stoppen van zorgzaamheid. Als je daarmee als arts rekening houdt, kun je gemakkelijker met naasten in gesprek zijn.

Tegenwoordig wordt er veel gevraagd van een dok-